

OBSERVATORY
OF **SPANISH**
IN EUROPE

HEIDELBERG
CENTER FOR
IBERO-AMERICAN
STUDIES

UNIVERSITÄT
HEIDELBERG
ZUKUNFT
SEIT 1386

POLICY BRIEFS ALE OBSERVATORULUI LIMBII SPANIOLE ÎN EUROPA

NO. 2 | APRILIE 2025

DOI: 10.48629/hcias.2025.1.110287

Cum să citezi: Bleorțu, C., Buzilă, P., Álvarez Mella, H. și Elizondo Romo, M. (2025). Noi profiluri de vorbitori de spaniolă: emigranții întorși și migrația circulară. *Policy Briefs ale Observatorului Limbii Spaniole în Europa* nr. 2. Centrul de Studii Ibero-Americane din Heidelberg, Universitatea din Heidelberg.

Noi profiluri de vorbitori de spaniolă: emigranții întorși și migrația circulară

Cristina Bleorțu

Universitatea „Ștefan cel Mare” din
Suceava

Paul Buzilă

Universitatea din București

Héctor Álvarez Mella

Mariel Elizondo Romo

Observatorul Limbii Spaniole în
Europa, Universitatea din Heidelberg

Finanțat cu sprijinul Field of Focus de la Universitatea din
Heidelberg în cadrul Strategiei de Excelență a Guvernelor
federal și statal din Germania

Baden-Württemberg

MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

GEFÖRDERT VOM

Bundesministerium
für Bildung
und Forschung

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
HEIDELBERG

Noi profiluri de vorbitori de spaniolă: emigranții întorși și migrația circulară^a

Cristina Bleorțu^{*1}, Paul Buzilă², Héctor Álvarez Mella³ și Mariel Elizondo Romo³

¹ Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

² Universitatea din București

³ Observatorul Limbii Spaniole în Europa, Universitatea din Heidelberg

Rezumat executiv

Migrația este un motor demolingvistic al limbii spaniole în Europa. În ultimele decenii, Spania a devenit una dintre principalele destinații migratorii din Europa. Una dintre consecințele acestor mișcări migratorii este dobândirea de competențe lingvistice de către migranți, care ajung să facă parte din comunitatea de vorbitori de spaniolă prin diverse procese de integrare sociolingvistică. Scopul acestui document este de a analiza provocările pe care le implică migrația neliniară pentru politicile lingvistice ale limbii spaniole în Europa. Mai exact, documentul oferă o cuantificare a mișcărilor migratorii de întoarcere care contribuie la demolingvistica limbii spaniole în Europa, identifică diferite profiluri de vorbitori și, pornind de la studiul de caz al minorilor reveniți în România, propune câteva acțiuni concrete care ar putea facilita (re)integrarea acestor persoane în societățile de origine din perspectiva politicilor educaționale favorabile bilingvismului migrator.

Între 2008 și 2021, se estimează că peste 1,37 milioane de persoane s-au întors din Spania în țările lor de origine din Europa. Documentul identifică trei elemente-cheie demolingvistice ale acestor mișcări. În primul rând, 38% dintre întoarcerile anuale înregistrate au ca destinație România. Participarea ridicată a românilor în fluxurile de întoarcere este legată de faptul că aceștia reprezintă principala naționalitate a migrației europene în Spania, deși ponderea lor în întoarceri este mai mare decât în rândul populației străine (30%). Același fenomen se observă în cazul migrației de întoarcere spre Bulgaria, Germania, Franța și Portugalia, destinații care, împreună, concentrează 26% dintre întoarcerile înregistrate.

În al doilea rând, datele referitoare la întoarcerile în funcție de perioada de ședere în Spania indică două tipare clar diferențiate: un model al întoarcerii timpurii și altul al întoarcerii târzii. Astfel, 46% dintre migranți se întorc după perioade mai scurte de 6 ani, iar 54% după perioade mai lungi de 6 ani. În general, pragul de șase ani permite estimarea unui grup mare de vorbitori care au dobândit competențe avansate de

* Autor corespondent: cristina.bleortu@usm.ro

^a Versiunea originală este în spaniolă. Traducerea în limba română a fost realizată de Otilia Cramariuc, Crina-Ioana Prodan și Lavinia Seiciuc.

spaniolă, mai ales având în vedere procentul ridicat de persoane care se întorc după mai mult de 10 ani de ședere în Spania. Această concluzie este susținută de datele anchetelor lingvistice din 2021 privind populația migratoare din Spania. În special, *Encuesta de la Población Activa* arată că 68% dintre migranți aveau un nivel scăzut sau inexistent de spaniolă la sosirea în Spania; însă, la momentul anchetei, majoritatea imigranților europeni stabiliți în Spania declarau că au un nivel nativ sau avansat de cunoaștere a limbii spaniole (70%).

În al treilea rând, majoritatea europenilor care se întorc în țările lor de origine sunt persoane aflate în proces de formare sau în prima etapă a vieții profesionale (43% dintre întoarceri). Datele privind vârsta celor întorși permit identificarea unor grupuri de vorbitori cu nevoi lingvistice și de educație diferite. Din punct de vedere lingvistic, este vorba despre vorbitori de spaniolă care pot „valorifica” competențele lingvistice dobândite în Spania (și bilingvismul lor), fie în plan educațional, fie profesional. Pe de o parte, tinerii adulți își pot orienta formarea universitară sau profesională spre limba spaniolă, devenind astfel potențiali beneficiari ai programelor educaționale de spaniolă cu profil filologic sau aplicat. Pe de altă parte, adulții întorși pot valorifica cunoștințele de spaniolă pe piața muncii din țara de origine. În acest sens, ei reprezintă un public potențial pentru cursuri de consolidare sau aprofundare a competențelor de spaniolă și, mai ales, pentru cursuri sau programe de certificare a competențelor lingvistice.

Tema minorilor reveniți este o problemă de interes public, relevantă pentru politicile lingvistice, migratorii și educaționale. Deși recent a început să fie recunoscută public, categoria minorilor întorși rămâne în mare parte invizibilă. Întoarcerea implică (re)integrarea în sistemele educaționale ale țărilor de origine și este asociată cu două tipuri de probleme care sunt rareori recunoscute sau luate în considerare. Se estimează că aproximativ 40.000 de minori revin anual în țările lor de origine, cu o concentrare ridicată în grupa de vârstă 5–14 ani. Procesul de întoarcere presupune provocări lingvistice specifice pentru minori. Mulți dintre aceștia se întorc cu un bilingvism dezechilibrat: în general, stăpânesc ambele limbi în plan oral, dar pot avea dificultăți în registrele formale și în competențele de citire-scriere în română sau spaniolă. Lipsa sprijinului educațional și diferențele dintre sistemele școlare din Spania și România pot genera dezavantaje academice și probleme de stimă de sine. Revenirea în țara de origine poate genera un sentiment de deconectare culturală și socială, agravat de experiențe de excludere în mediul școlar. În multe cazuri, minorii se confruntă cu obstacole în integrarea socială și sunt expuși fenomenului de *bullying* din cauza diferențelor lingvistice și culturale.

Pe baza analizelor prezentate în document, este necesară elaborarea unor politici educaționale care să încurajeze incluziunea minorilor reveniți. Printre măsurile cheie se numără:

- Implementarea unor programe de sprijin în limba română pentru îmbunătățirea competențelor de citire și scriere;
- Crearea unor cursuri specifice de spaniolă pentru cei întorși, adaptate nevoilor lor lingvistice și culturale;
- Dezvoltarea unor programe de certificare a limbii spaniole care să recunoască bilingvismul acestora și să le crească oportunitățile academice și profesionale.

Bilingvismul celor reveniți este o resursă valoroasă care trebuie valorificată atât în domeniul educațional, cât și pe piața muncii. Integrarea lor lingvistică și socială adecvată nu doar că le va sprijini dezvoltarea personală, ci va contribui și la consolidarea limbii spaniole ca limbă a mobilității și a angajabilității în Europa.

1. Introducere

Migrația este un motor demolingvistic al limbii spaniole în Europa. În ultimele decenii, Spania a devenit una dintre cele mai importante destinații migratorii din Europa (McAuliffe și Oucho 2024). Una dintre consecințele acestor mișcări migratorii este dobândirea unor competențe lingvistice de către migranți, care ajung să facă parte din comunitatea vorbitorilor de spaniolă prin diferite procese de integrare sociolingvistică. Pentru a înțelege mai bine consecințele lingvistice ale migrației, este necesar să subliniem că mobilitatea migratorie nu este neapărat un proces unidirecțional care se încheie odată cu stabilirea în țara de destinație. De regulă, mai ales în spațiile de liberă circulație a persoanelor, cum este Uniunea Europeană, o mare parte a mișcărilor migratorii sunt de tip dus-întors, caracterizate atât prin repetarea procesului, cât și prin întoarcere permanentă^[1].

Obiectivul acestui document este de a aborda provocările pe care migrația neliniară le ridică pentru politicile lingvistice ale limbii spaniole în Europa. Mai exact, documentul oferă o cuantificare a mișcărilor migratorii de întoarcere care contribuie la demolingvistica limbii spaniole în Europa, identifică diferite profiluri de vorbitori și, pe baza studiului de caz al minorilor întorși din România, propune câteva acțiuni concrete care ar putea facilita (re)integrarea acestor persoane în societățile de origine din perspectiva unor politici educaționale favorabile bilingvismului migratoriu.

Înainte de a continua, este necesar să delimităm profilul demolingvistic abordat în aceste pagini: vorbitorul de spaniolă întors. **Vorbitorii de spaniolă întorși** sunt persoane care, după o experiență migratorie într-o țară hispanofonă (în acest caz, Spania), se întorc în țara de origine cu intenția de a nu emigra din nou pentru o perioadă de cel puțin un an. Această categorie îi include și pe descendenții acestor migranți, inclusiv pe cei născuți în țara de primire, care își însoțesc părinții la întoarcerea lor în țara de origine sau, mai general, în **țara de întoarcere**.

Subiectul minorilor întorși este o problemă de interes public, relevantă pentru politicile lingvistice, migratorii și educaționale. Deși în ultimul timp a început să fie recunoscută în mod oficial, minorii întorși încă reprezintă un grup puțin cunoscut (Zúñiga și Hamann 2006). Întoarcerea implică (re)integrarea în sistemele educaționale ale țărilor de întoarcere și este legată de două tipuri de probleme care adesea nu sunt recunoscute sau luate în considerare (Daller și Treffers-Daller 2014, Potowski 2013, Zúñiga *et al.* 2006). În primul rând, se observă o lipsă de sprijin pentru abordarea problemelor de integrare educațională care apar din cauza diferențelor dintre sistemul educațional din țara de imigrație (care este țară de origine pentru mulți dintre descendenții acestor migranți) și cel din țara de întoarcere. Aceste diferențe se reflectă în aspecte precum discrepanțele curriculare, atitudinile variate ale profesorilor, metodele didactice distincte și chestiunile administrative. De asemenea, există o lipsă de înțelegere și sprijin în legătură cu bilingvismul elevilor și studenților întorși, care revin adesea cu un bilingvism dezechilibrat. În aceste cazuri, deși acești vorbitori stăpânesc perfect limba țării de întoarcere în registre orale, se confruntă cu dificultăți în registre formale și în

^[1] *Global Forum on Migration and Development* ['Forumul Global pentru Migrație și Dezvoltare'] definește migrația circulară în 2007 drept „mișcarea fluidă a persoanelor între țări, incluzând atât deplasări temporare, cât și de durată mai lungă, care au loc în mod voluntar, fiind legate de nevoile forței de muncă din țările de origine și de destinație și care aduc beneficii tuturor actorilor implicați”. La rândul lor, Requena și Stanek (2010) descriu acest fenomen ca fiind „deplasarea repetată a străinilor cu autorizație de rezidență stabilă în Spania către țările lor de origine, motivată de rațiuni profesionale și având o durată care nu implică o schimbare permanentă a reședinței”.

competențele de citire și scriere. Această problemă, adesea ignorată, poate avea un impact negativ asupra performanței academice a elevului / studentului, poate întârzia progresul acestuia și, în unele cazuri, poate duce la repetarea anului școlar.

Problemele legate de limbă afectează și alte domenii esențiale:

- **Șocul întoarcerii:** întoarcerea în țara de origine poate genera un puternic sentiment de înstrăinare, din pricina căruia cei întorși se simt deconectați cultural și social. Acest lucru este agravat de experiențe negative din mediul lor, care pot duce la disconfort psihosocial și, în unele cazuri, la traume emoționale. Aceste trăiri sporesc vulnerabilitatea în fața problemelor de sănătate mintală, cum ar fi depresia, anxietatea, scăderea și o stimă de sine redusă, mai ales în absența unor rețele de sprijin care să faciliteze procesul lor de adaptare.
- **(Re)integrarea în sistemul educațional:** decalajul dintre competențele lingvistice ale elevilor / studenților întorși și așteptările academice ale sistemului educațional poate compromite succesul lor școlar. Acest lucru nu doar că le îngreunează progresul educațional, dar generează și un sentiment de incapacitate care le afectează încrederea și motivația.
- **Probleme de integrare socială în mediul școlar:** diferențele culturale și lingvistice pot transforma elevii / studenții reîntorși în țintă a excluziunii sociale sau a agresiunii școlare (*bullying*). Aceste experiențe le afectează bunăstarea emoțională și îngreunează stabilirea unor relații sănătoase cu colegii, limitându-le și mai mult integrarea socială.

Aceste provocări subliniază importanța dezvoltării unor programe educaționale și sociale care nu doar să ofere sprijin academic și lingvistic, ci să promoveze și bunăstarea emoțională și incluziunea socială. O abordare integrată a acestor probleme necesită o colaborare strânsă între instituțiile de învățământ, familii și comunități, pentru a facilita o adaptare mai eficientă a elevilor / studenților reîntorși.

2. Vorbitorii de spaniolă întorși din Europa

Vorbitorii de spaniolă întorși din Europa reprezintă un grup important nu doar prin caracteristicile sale, ci și prin dimensiunea grupului. Între 2008 și 2021, un număr de 117.000 de imigranți europeni rezidenți în Spania s-au reîntors anual în țările lor de origine (vezi **harta 1**). Nu există date directe care să permită stabilirea numărului celor care continuă să locuiască în țările în care se întorc și câți dintre aceștia s-au întors o dată sau de mai multe ori în Spania într-un proces de migrație circulară. O modalitate de a estima circularitatea migrației este prin observarea fenomenului în alte țări europene care primesc migranți. Germania este una dintre puținele țări europene care furnizează statistici despre migrația circulară.

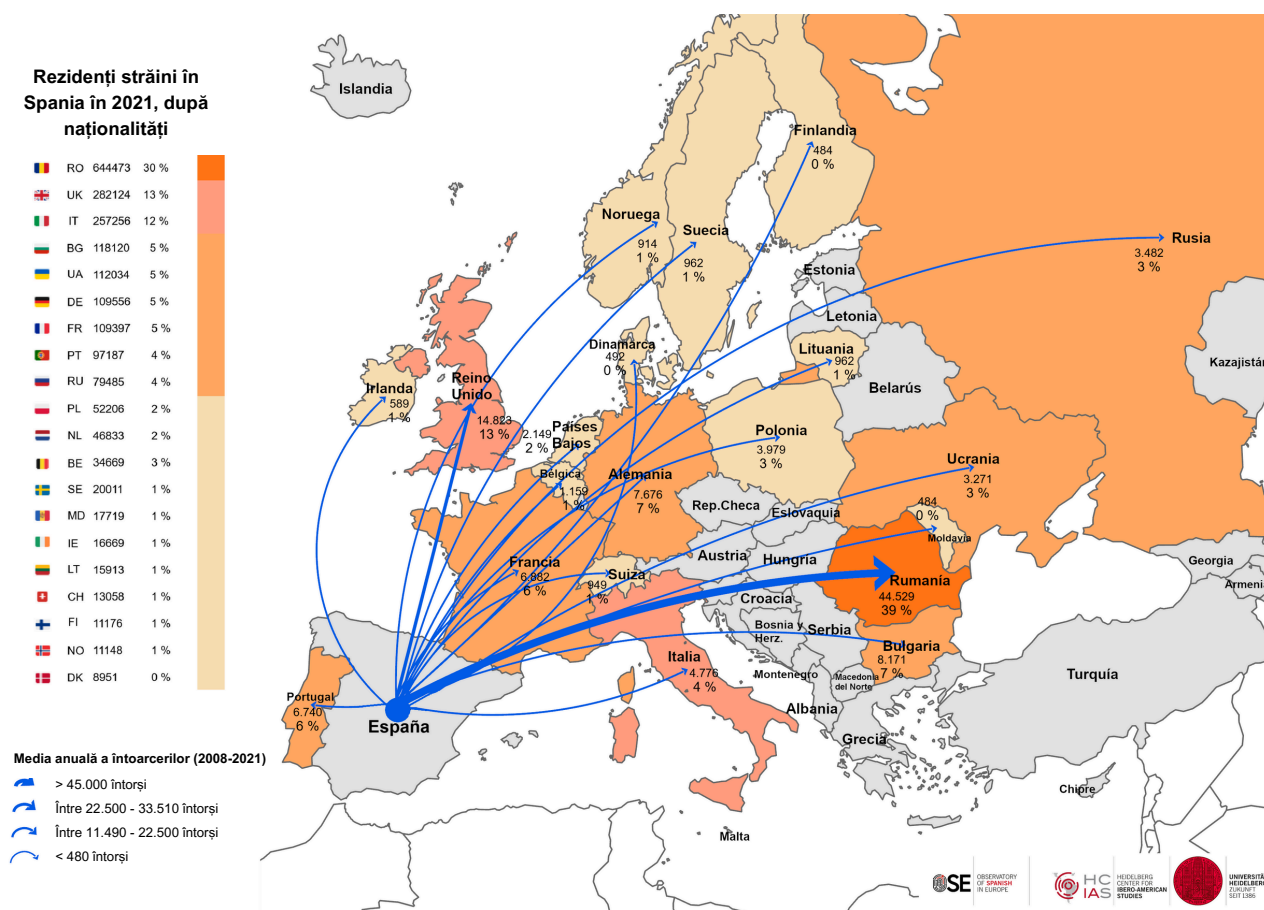
În prezent, 23% dintre rezidenții străini din Germania au locuit cel puțin o dată în această țară înainte de ultima lor înregistrare^[2]. Presupunând că migrația în Spania urmează un model similar, se poate estima că, între 2008 și 2021, aproximativ 910.000 de persoane s-au reîntors definitiv în țările lor de origine, în timp ce 460.000 s-au întors în Spania o

[2] Destatis (2024): *Estadísticas de población extranjera*:

<https://www-genesis.destatis.de/datenbank/online/statistic/12521/table/12521-0010/table-toolbar>.

dată sau de mai multe ori[3]. Cele două grupuri însumează 1,37 milioane de vorbitori de spaniolă în ambele situații.

Așa cum se observă pe **harta 1**, fluxurile de întoarcere prezintă modele spațiale evidente. 38% dintre întoarcerile anuale înregistrate au avut ca destinație România. Procentul ridicat al românilor în aceste fluxuri este corelat cu faptul că reprezintă cea mai mare comunitate de migranți europeni în Spania, deși ponderea lor în reîntoarceri este și mai mare decât în populația străină (30%). Un fenomen similar se observă și în cazul întoarcerilor către Bulgaria, Germania, Franța și Portugalia, țări care, împreună, concentrează 26% din reîntoarceri. Din punct de vedere cantitativ, se evidențiază două dinamici. Pe de o parte, rata ridicată de întoarcere a cetățenilor britanici, influențată puternic de consecințele Brexitului; pe de alta, participarea redusă a italienilor în fluxurile de întoarcere, în ciuda faptului că aceștia reprezintă una dintre cele mai mari comunități de imigranți europeni din Spania (12% din totalul european).

Harta 1: Întoarceri anuale ale migranților rezidenți în Spania între 2008 și 2021. Sursa: Elaborare proprie pe baza datelor INE 2024

[3] Între 2008 și 2021, s-au înregistrat 1,6 milioane de plecări ale imigranților din Spania. Analizând datele disponibile, estimăm că aproximativ 43% dintre aceste plecări corespund migrației circulare, adică persoanelor care se întorc în țările lor de origine și revin ulterior în Spania. Estimarea se bazează pe trei presupuneri. În primul rând, că 23% dintre migranții rezidenți în Spania în 2021 sunt migranți circulari (460.000 de persoane); în al doilea rând, că fiecare individ realizează, în medie, 1,5 cicluri de plecare și revenire (echivalent cu aproximativ 690.000 de plecări); în al treilea rând, că 21% dintre plecările definitive au avut loc după mai mult de 14 ani de rezidență în Spania (date care reflectă tiparul întoarcerilor între 2018 și 2021, conform statisticilor INE 2024).

Odată cuantificat grupul de migranți întorși și localizată geografia fluxurilor acestora, devine relevantă caracterizarea profilurilor lor sociale și lingvistice. Statisticile privind fluxurile de plecare furnizate de INE[4] permit definirea acestor profiluri pe baza a trei indicatori: situația lingvistică a migranților în Spania, durata șederii în Spania înainte de revenire și vârsta celor întorși.

2.1. Situația lingvistică a imigranților în Spania

Un punct de plecare pentru realizarea unei demolingvistici a migrației circulare și de întoarcere este analiza dinamicilor de integrare lingvistică a migranților în Spania. Acest demers permite obținerea unei imagini asupra situației lingvistice a migranților înaintea revenirii în țară. Conform *Encuesta de Características Esenciales de la Población y las Viviendas* (ECEPV) ['Ancheta privind Caracteristicile Esențiale ale Populației și Locuințelor'], în 2021 majoritatea populației rezidente în Spania, dar născute într-o țară non-hispanofonă, avea un bun nivel de cunoaștere a limbii spaniole[5]: 3 din 4 persoane au declarat că au o bună competență orală, iar 2 din 3 au afirmat că posedă bune competențe de lectură și scriere (vezi **tabelul 1**).

Competențe	Deloc	Cu dificultate	Bine	Total
Înțelegere orală	127.525	662.753	2.493.920	3.284.198
	4%	20%	76%	100%
Producere orală	147.962	804.371	2.425.857	3.378.190
	4%	24%	72%	100%
Înțelegere a textului scris	322.196	769.112	2.367.488	3.458.796
	9%	22%	68%	100%
Producere scrisă	385.384	963.798	2.259.180	3.608.362
	11%	27%	63%	100%

Tabelul 1: Populația născută în străinătate, non-hispanofonă, și competențele sale în limba spaniolă în 2021. Sursă. Elaborare proprie, pe baza datelor din *Ancheta privind Caracteristicile Esențiale ale Populației și Locuințelor*

Pentru a evalua competențele lingvistice ale migranților din Europa, este necesară utilizarea unor date care să ia în considerare țările de origine ale migranților. O statistică mai adecvată în acest sens se găsește în *Encuesta de Población Activa* (EPA) ['Ancheta privind Populația Activă'] din 2021, care nu doar că oferă date lingvistice despre migrație în funcție de macroregiunile de origine, ci include și informații despre competențele lingvistice autopercepute de migranți atât la sosirea în Spania, cât și la momentul anchetei (vezi **Tabelul 2**). Rezultatele anchetei evidențiază două aspecte importante. În primul rând, majoritatea migranților europeni a ajuns în Spania fără cunoștințe de spaniolă: 68% dintre migranți au declarat că nivelul lor de spaniolă la sosire era scăzut sau inexistent. În al doilea rând, la momentul anchetei, majoritatea migranților europeni rezidenți în Spania avea un nivel nativ sau avansat de spaniolă (70%), un procent care este în concordanță cu datele anchetei ECEPV.

[4] Instituto Nacional de Estadística ['Institutul Național de Statistică'].

[5] Conform autoevaluării participanților la anchetă.

	Limbă maternă	Nivel avansat	Nivel intermediu	Începător	Cu nicio sau aproape nicio abilitate lingvistică	Nu știe / Nu răspunde
Competențe de limba spaniolă la sosire						
Total	46,83	4,71	3,75	9,22	31,41	1,22
Europa	11,19	7,96	6,71	17,6	50,87	0,98
America Latină	93,68	1,77	0,75	0,7	2,49	0,4
Restul lumii	5,38	5,93	5,46	14,14	60,51	3,14
Competențe de limba spaniolă la momentul anchetei						
Total	47,55	27,78	14,77	7,06	1,9	0,94
Europa	12,43	55,7	21,35	7,84	2,1	0,57
America Latină	93,78	4,36	1,13	0,28	0,05	0,4
Restul lumii	6,57	34,55	32,06	19,11	5,2	2,51

Tabelul 2: Competențele lingvistice ale imigranților rezidenți în Spania în 2021. Sursa. Elaborare proprie pe baza datelor din *Encuesta de la Población Activa* (EPA), 2021

Luând în considerare ambele rezultate, se poate afirma că majoritatea migranților europeni își dezvoltă competențele lingvistice în limba spaniolă pe parcursul experienței lor migratorii în această țară. Prin urmare, este relevant să se analizeze durata șederii în Spania înainte de revenire, pentru a estima nivelul de competență lingvistică al celor care se întorc. Cu toate acestea, datele prezentate nu permit determinarea exactă a timpului necesar pentru progresul în limba spaniolă și nici identificarea factorilor care influențează acest proces de integrare lingvistică.

2.2. Durata șederii în Spania înainte de întoarcere

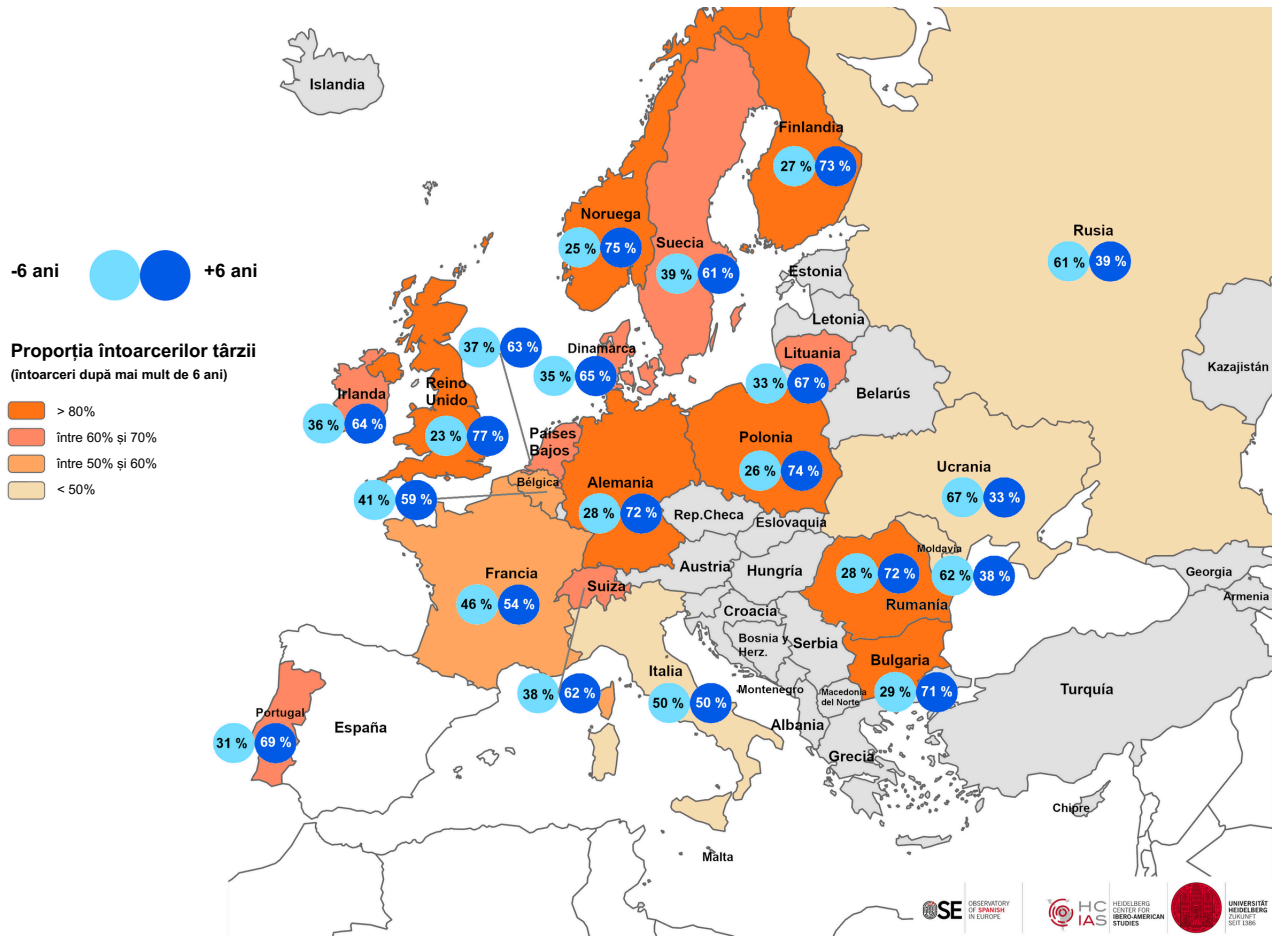
Durata șederii în Spania înainte de întoarcere este un indicator al competențelor lingvistice ale celor întorși. Studiile empirice asupra bilingvismului migratoriu subliniază că acest factor este esențial pentru dobândirea competențelor lingvistice în limba țării prin socializare lingvistică. Cu toate acestea, durata șederii nu garantează automat socializarea în limba spaniolă, deoarece acest proces este complex și influențat de alți factori, precum participarea la cursuri de limbă, prezența limbii spaniole la locul de muncă și în mediul privat al migrantului, dinamica sa de integrare/excludere etc.

Datele privind întoarcerea în funcție de anii de ședere în Spania evidențiază două tipare clar diferențiate: unul al întoarcerii timpurii și altul al întoarcerii târzii. După cum se observă în **Tabelul 3**, 46% dintre migranți revin după o perioadă mai mică de 6 ani, iar 54% după o perioadă mai mare de 6 ani. În general, pragul de șase ani de ședere permite estimarea unui grup extins de vorbitori care au dobândit competențe avansate de limba spaniolă, mai ales având în vedere procentul ridicat de întoarceri după o ședere mai mare de 10 ani în Spania.

años de residencia	porcentajes de retornos
un año	3%
2-5	43%
6-9	15%
10-20	39%

Tabelul 3: Întoarceri în funcție de durata șederii în Spania. Sursa. Elaborare proprie pe baza datelor INE 2024

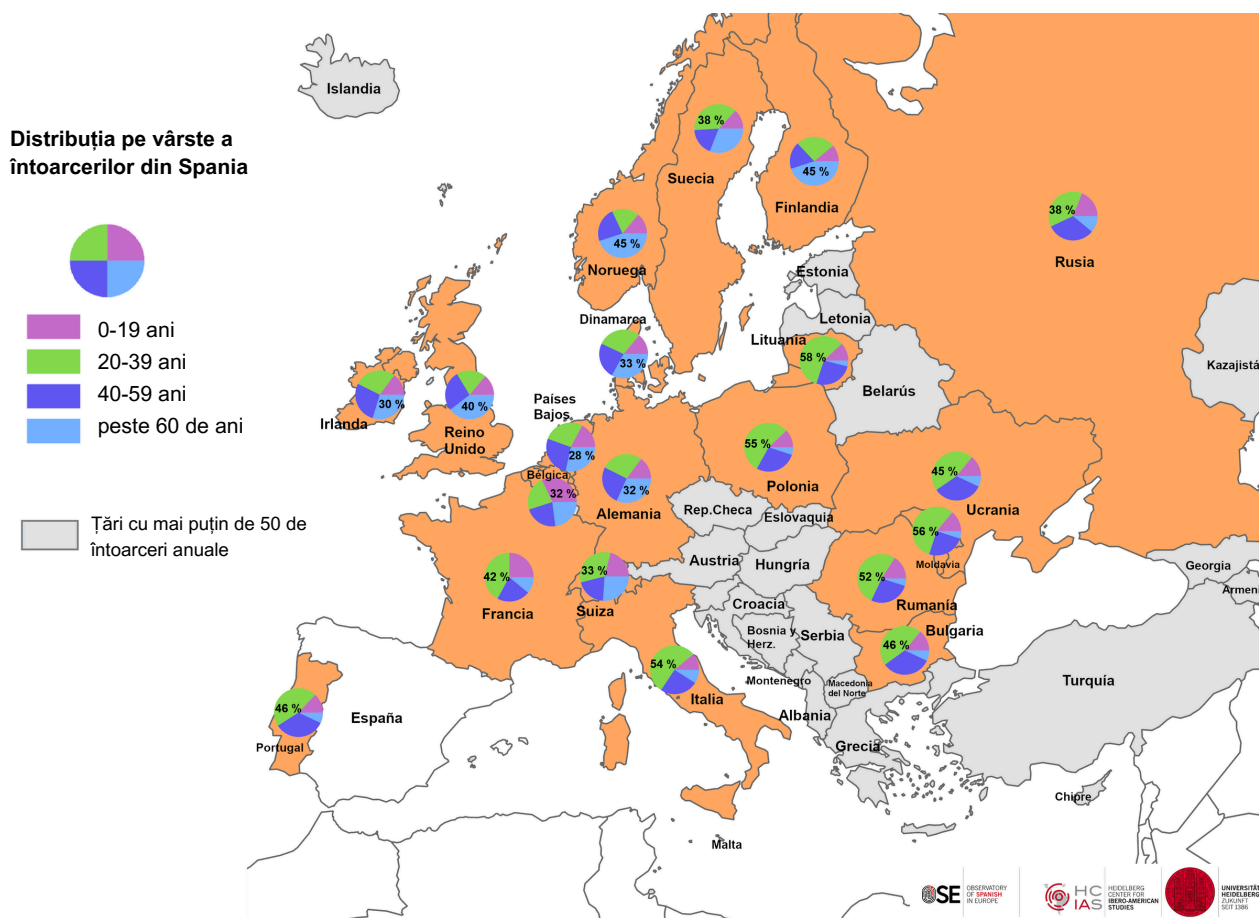
Acest tipar variază în funcție de țara de întoarcere, așa cum se observă pe **harta 2**. Ucraina, Republica Moldova și Rusia sunt principalele trei țări cu un model de întoarcere timpurie, Italia ocupă o poziție intermediară, în timp ce celelalte țări favorizează o întoarcere târzie. Printre acestea, se remarcă anumite țări din estul Europei (România, Bulgaria și Polonia), din nordul Europei (Norvegia, Finlanda și Germania), precum și Regatul Unit, care înregistrează cel mai ridicat procent de întoarceri târzii.

Harta 2: Fluxuri anuale de întoarcere în funcție de durata de ședere înainte de întoarcere. Sursa. Elaborare proprie, pe baza datelor INE 2024

2.3. Vârsta celor întorși

Datele privind vârstele celor întorși constituie un indicator esențial pentru identificarea grupurilor de vorbitori cu diferite nevoi lingvistice și educaționale. Așa cum se observă pe **harta 3**, majoritatea europenilor care se întorc în țările de origine sunt fie persoane aflate în perioada de formare educațională, fie indivizi care revin într-o etapă timpurie a vieții lor profesionale (43% dintre întoarcerile anuale). Din punct de vedere lingvistic, acești vorbitori de spaniolă pot valorifica competențele lingvistice dobândite în Spania (și bilingvismul lor) fie în plan educațional, fie în plan profesional. Pe de o parte, adulții întorși mai tineri pot orienta formarea lor universitară sau profesională spre spaniolă și sunt, în acest sens, utilizatori potențiali ai programelor educaționale de spaniolă cu caracter filologic sau de alt profil. Pe de altă parte, adulții întorși pot beneficia de cunoștințele lor de spaniolă pe piața muncii din țara de origine. În acest sens, ei sunt utilizatori potențiali ai cursurilor pentru îmbunătățirea sau aprofundarea competențelor dobândite în spaniolă și, mai ales, ai cursurilor sau programelor orientate spre certificarea competențelor lor lingvistice. Certificarea acestor competențe permite transformarea experienței migratorii într-un capital cultural instituționalizat, facilitând integrarea pe piața muncii și chiar posibile îmbunătățiri salariale (vezi Martín Leralta, Jiménez și Carrera Troyano 2024). În același timp, o parte dintre acești întorși ar putea deveni un grup potențial de antreprenori, ceea ce ar avea un impact pozitiv asupra contextului economic.

Deși în fluxurile de întoarcere predomină grupul de vârstă menționat anterior, distribuția geografică a vârstelor celor întorși indică existența unor zone în care cel mai numeros grup de întorși este format din persoane de peste 60 de ani (**harta 3**). Acest grup reflectă profilul fluxurilor migratorii dintre anumite țări europene și Spania, caracterizate de o migrație a persoanelor în vârstă, asociată în principal cu turismul rezidențial sau cu retragerea din activitate (Rodríguez, Lardiés și Rodríguez 2010; Rodes García și Rodríguez Rodríguez 2018). Este vorba de un grup de persoane cu un grad ridicat de mobilitate circulară, ale căror competențe în limba spaniolă pot contribui la o mai bună calitate a vieții în Spania, datorită unor modele pozitive de integrare.

Întorșii de vârstă minoră

În ceea ce privește întorșii de vârstă minoră, între 2008 și 2021, aproximativ 40.000 de europeni minori s-au reîntors anual fie în țara lor de origine, fie în țara de origine a părinților (reprezentând 16% din totalul fluxurilor de întoarcere). Majoritatea dintre ei aveau vârste cuprinse între 5 și 14 ani (53% din totalul minorilor) la revenirea în țară. Așa cum se observă pe **harta 4**, România este principala destinație a întoarcerilor minorilor, reprezentând 40% din total, adică peste 7.000 de minori anual.

3. Vorbitorii de spaniolă întorși în România

România este o țară cu o rată ridicată a emigrației, peste 20% dintre cetățenii săi locuind în străinătate. În ultimii ani, fluxurile de întoarcere au cunoscut o creștere semnificativă, reflectând o tendință tot mai accentuată de întoarcere sau migrație circulară. Potrivit datelor furnizate de Institutul Național de Statistică (INS 2024), între 2017 și 2022, aproximativ 150.000 de cetățeni români (sau descendenți ai acestora) s-au întors anual în România, în contexte și condiții diverse.

Datele permit ilustrarea poziției semnificative a Spaniei în procesul întoarcerii cetățenilor români. În primul rând, aproximativ 1 din 3 români care revin în România se întorc din țara vorbitoare de spaniolă, Spania fiind astfel principalul punct de origine al migrației românești dus-întors. În al doilea rând, impactul demografic pe care îl au fluxurile de revenire din Spania în România a crescut în ultimii ani, mai ales dacă se ține cont de faptul că este singura mare destinație a migrației românești care prezintă un sold pozitiv al revenirilor în raport cu plecările.

Statisticile INE permit caracterizarea minimă a acestui colectiv. Din punctul de vedere al originii și statutului lor migratoriu (țara de naștere și cetățenia), marea majoritate sunt persoane care se întorc în țările lor de naștere cu sau fără cetățenie spaniolă (94%), și doar 6% sunt născuți în Spania (fără cetățenie spaniolă). Din punctul de vedere al șederii lor în Spania, este vorba mai ales despre întoarceri târzii: mai mult de jumătate dintre români (55%) se întorc în România după ce au locuit mai mult de zece ani în Spania (cf. Bleorțu *et al.* 2024). În cele din urmă, din punct de vedere al vârstei, cei întorși reprezintă un grup tânăr: două treimi dintre cei care revin au sub 40 de ani, iar dintre aceștia, persoanele cu vârste între 20 și 39 de ani sunt cele mai numeroase (43% din totalul celor întorși).

3.1. Tinerii întorși și profilurile lor lingvistice

Din perspectiva politicilor lingvistico-educative, grupul copiilor și tinerilor de vârstă școlară este cel care întâmpină cele mai mari dificultăți. Așa cum se observă pe **harta 4**, între 2008 și 2021, România a fost principala destinație de întoarcere a migranților

europeni din Spania, cu o medie anuală de peste 7.000 de reveniri în rândul minorilor sub 19 ani. Principalele provocări lingvistice ale acestei migrații de întoarcere se regăsesc în procesul de (re)integrare educațională în țară și în consecințele acestuia asupra repertoriilor bilingve ale celor întorși. Rezultatele mai multor studii calitative realizate pe grupuri de tineri români reveniți din Spania permit o mai bună înțelegere a acestor două realități (Bleorțu *et al.*, sub tipar; Bleorțu, Buzilă și Álvarez Mella, în pregătire)[6].

Potrivit datelor furnizate de Ministerul Educației din România, între 2018 și 2021, aproximativ 10.000 de tineri întorși, de vârstă școlară s-au integrat anual în sistemul educațional românesc. Majoritatea acestor elevi se află în ciclul primar (aproximativ 65%, cu vârste cuprinse între 6 și 11 ani), în timp ce învățământul secundar obligatoriu, liceal și profesional primește aproximativ 35% dintre elevii întorși, cu vârste între 12 și 18 ani[7].

Importanța fluxurilor de întoarcere a tinerilor din Spania este evidentă prin analiza mai multor date. Așa cum s-a menționat anterior, aproximativ 7.000 de minori sub 19 ani se întorc anual în România, reprezentând 70% din totalul celor 10.000 de tineri reveniți înregistrați de Ministerul Educației din România (**harta 4**). Această proporție este confirmată și de datele colectate în județul Suceava, unde 72,2% dintre întorși provin din Spania, urmați de 7% din Germania și 6% din Anglia. Odată în plus, se confirmă faptul că majoritatea celor întorși provin din Spania.

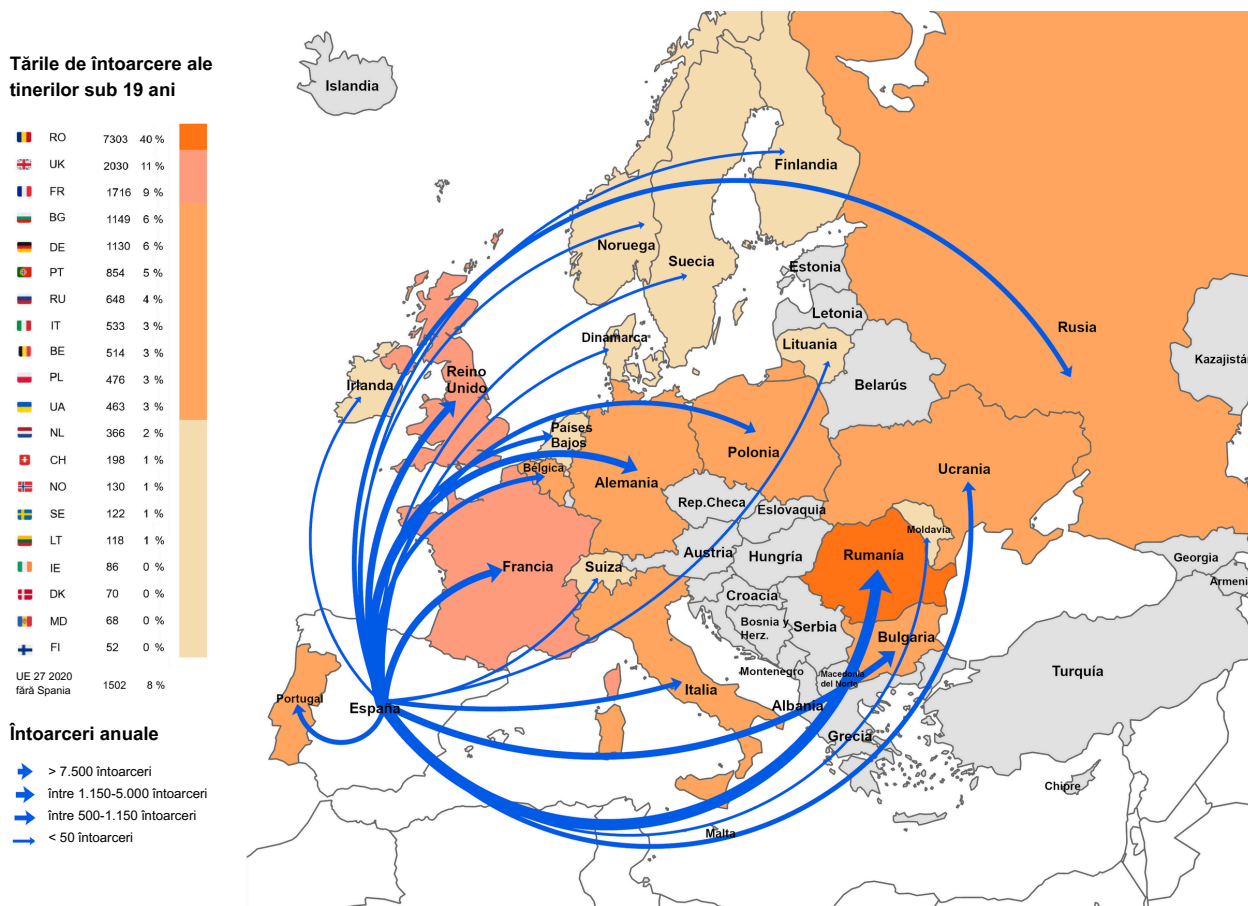
Grupul tinerilor întorși se caracterizează prin diversitatea profilurilor lingvistice, ceea ce generează nevoi specifice de învățare. Aceste profiluri diferă de cele ale vorbitorilor monolingvi, motiv pentru care necesită o atenție specială din punct de vedere al bilingvismului, atât în ceea ce privește limba română, cât și limba spaniolă. În continuare, sunt comentate două aspecte fundamentale: a) lipsa competențelor specifice în limba română și b) stagnarea competențelor în limba spaniolă.

a) Lipsa competențelor specifice în limba română

Procesul de (re)integrare educațională este adesea îngreunat de lipsa competențelor avansate de citire și scriere în limba română, ba chiar, uneori, și de competențe generale limitate în această limbă în rândul celor întorși (vezi **Anexa**, exemplele 1-5). Mulți dintre tinerii întorși nu au reușit să-și dezvolte pe deplin abilitățile de lectură și scriere în română în perioada timpurie a dezvoltării lor lingvistice, mai ales dacă limba principală de școlarizare a fost spaniola. Această stare de fapt poate conduce la situații de decalaj academic și la sentimente de frustrare în rândul celor întorși. Poziția limbii române în repertoriile lor lingvistice depinde în mare măsură de procesul de socializare lingvistică din perioada petrecută în țara de migrație (Spania). Pentru majoritatea tinerilor întorși, româna a fost o limbă folosită doar în familie sau în comunitatea de români, iar utilizarea ei restrânsă la contexte informale nu a favorizat dezvoltarea competențelor academice necesare în sistemul de învățământ românesc, în special în ceea ce privește lectura și scrierea.

[6] Ca parte a unui studiu asupra acestui fenomen, am intervievat 11 tineri care s-au întors în România după ce și-au petrecut anii formativi în Spania. Profilul participanților este următorul: în medie, aceștia au locuit 13 ani în Spania (cu un minim de 4 ani și un maxim de 21 de ani); majoritatea s-au născut în Spania sau au emigrat acolo împreună cu părinții înainte de a împlini doi ani. Cu excepția unui singur participant, toți studiază limba spaniolă la universitate, fie în cadrul unei specializări de limbă străină, fie la filologie.

[7] Ministerul Educației nu deține date despre studenții întorși înscriși în universități.

Harta 4: Fluxuri de întoarcere ale tinerilor sub 19 ani și țările lor de întoarcere. Sursa. Elaborare proprie pe baza datelor INE 2024.

Limba română a celor întorși nu ridică doar probleme de competență și corectitudine, ci și provocări sociolingvistice. Repertoriile lor bilingve pot fi percepute ca fiind „diferite” din cauza dificultăților în română, fie la nivel gramatical, fie la nivel de pronunție. Aceste diferențe pot afecta încrederea în sine și performanța școlară a celor întorși. În unele cazuri, limba română poate fi sursă de discriminare și excludere socială. Tinerii întorși se confruntă uneori cu prejudecăți din partea colegilor de școală, care pot ironiza accentul sau modul lor de exprimare, ceea ce poate duce la izolare socială și la dificultăți în formarea relațiilor cu semenii lor.

Pentru a sprijini dezvoltarea limbii române în rândul tinerilor români migranți, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului din România, împreună cu Ministerul Educației și Științei din Spania, a implementat în 2007 cursul de *Limba, Cultură și Civilizație Românească* (LCCR), în baza Hotărârii de Guvern nr. 857/2007 și a unei Declarații Comune semnate în același an. Acest program opțional, destinat elevilor români din Spania din învățământul primar până la bacalaureat, utilizează materiale ale Institutului Limbii Române (ILR) și se desfășoară în școlile spaniole, care asigură infrastructura necesară, extinzându-se de la începuturile lui, din comunități precum Madrid, Castilla - La Mancha și Catalonia (cu 22 de profesori și 1.500 de elevi) în 13 comunități autonome în anul școlar 2023-2024, cu 61 de profesori și aproape 6.000 de elevi. Pe lângă acest program, pentru promovarea limbii române la nivel universitar, au fost înființate lectorate de limba română la universități precum cele din Alicante, Granada, Sevilla, Salamanca, Universitatea Autonomă din Barcelona, și mai recent, în 2021, la Universitatea Complutense din Madrid, consolidând transmiterea limbii și culturii române în Spania. Cu

toate acestea, mulți tineri continuă să se întoarcă în România cu competențe limitate de limba română. Unul dintre motive este faptul că la cursurile de română pentru elevii români din străinătate, deși se formează pe baza nivelurilor de competență în română, există disparități mari între competențele elevilor, ceea ce face dificilă atingerea numărului minim de elevi necesar pentru fiecare clasă. Acest lucru a determinat Ministerul Educației să implementeze, începând cu anul 2024, grupuri de acomodare pentru învățarea limbii române ca activitate extrașcolară. Totuși, în practică, aceste cursuri de sprijin nu au fost încă organizate.

b) Stagnarea competențelor în limba spaniolă

După întoarcerea în România, competențele de spaniolă ale tinerilor întorși pot suferi diverse modificări, deoarece, odată cu reintegrarea într-un mediu unde româna este limba oficială, spaniola își pierde statutul de limbă dominantă din punct de vedere social. Întoarcerea poate duce la stagnarea sau chiar scăderea competențelor în limba spaniolă, nu doar din cauza reducerii utilizării sale, ci și pentru că mulți dintre acești tineri sunt încă în proces de dezvoltare lingvistică. În plus, spre deosebire de vorbitorii de limbă moștenită, contextul familial nu este întotdeauna favorabil menținerii limbii spaniole, deoarece părinții au, de obicei, competențe limitate în această limbă.

Odată integrați într-un sistem de educație unde spaniola nu este utilizată, tinerii riscă să își piardă fluenta, mai ales în contexte formale, precum scrierea și vocabularul academic. Vârsta la care sunt acești vorbitori constituie o etapă crucială în formarea bilingvismului, deoarece include atât perioada de școlarizare, cât și fazele timpurii ale educației. Tinerii întorși se confruntă cu o serie de provocări legate de dezvoltarea lor lingvistică, educațională și socială. Aceste dificultăți nu afectează doar performanța lor academică, ci și identitatea și procesul de adaptare culturală. Copilăria și adolescența sunt etape critice pentru dezvoltarea bilingvismului. În aceste perioade, creierul este mai receptiv la achiziția limbilor, ceea ce le permite copiilor să navigheze între două limbi într-un mod natural. Totuși, acest proces necesită un echilibru adecvat în expunerea la ambele limbi, pentru a evita ca una dintre ele să fie neglijată.

În acest sens, spaniola, asemenea altor limbi ale celor întorși, nu este inclusă în curriculumul Ministerului Educației din România. În prezent, nu există cursuri care să permită acestor copii să își continue studiile în spaniolă și nici alte inițiative educaționale bilingve.

3.2. Puncte slabe, amenințări, puncte forte și oportunități educaționale

Grupul de migranți români care s-au întors din Spania este unul care, datorită dimensiunilor sale și a problemelor cu care se confruntă membrii lui, necesită politici lingvistice și practici educaționale incluzive, adaptate la formarea culturală și lingvistică a acestor persoane. În ciuda unor inițiative educaționale recente, minorii întorși din Spania continuă să întâmpine dificultăți în procesul de (re)integrare școlară, ceea ce necesită intervenția instituțiilor relevante. Prin urmare, în continuare este prezentată o analiză SWOT^[8] (puncte slabe, amenințări, puncte forte și oportunități) a situației celor întorși la vârste școlare.

^[8] Am folosit termenul în engleză care face referire la *Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats*.

Puncte slabe și amenințări în prezent. Deși numărul minorilor cu vârste școlare întorși din Spania este semnificativ, unul dintre principalele lipsuri este absența unor programe educaționale care să îndeplinească două cerințe fundamentale:

1. Consolidarea competențelor în limba română pentru a sprijini performanța școlară a minorilor întorși. Lipsa unor astfel de programe de sprijin poate duce la întârzieri în achiziția cunoștințelor școlare și la o slabă (re)integrare educațională.
2. Integrarea limbii spaniole și adaptarea acesteia la nevoile specifice ale acestora. În lipsa unor astfel de inițiative, bilingvismul acestora, în loc să fie un avantaj, poate deveni un obstacol în procesul de (re)integrare. Spaniola ajunge să fie tratată ca o limbă moștenită (*heritage language*), iar fără programe specifice de menținere, nivelul de competență tinde să stagneze. În plus, prevalența limbii engleze ca limbă prioritară în sistemul educațional poate diminua importanța spaniolei, ceea ce poate deveni o problemă în cazul unei posibile re-migrări în Spania.

Puncte forte și oportunități pentru viitor. Prestigiul limbii spaniole ar trebui să fie un stimulent pentru Ministerul Educației, în vederea implementării unor cursuri adaptate nevoilor specifice ale elevilor / studenților întorși, având în vedere că stăpânirea acestei limbi le oferă avantaje semnificative. Tinerii bilingvi care urmează să intre pe piața muncii pot deveni resurse valoroase în diverse domenii profesionale, mai ales ca potențiali profesori de limba spaniolă.

4. Concluzii și recomandări

Recomandări. În primul rând, este fundamental să se garanteze implementarea efectivă **a programelor de sprijin în limba română** pentru copiii și tinerii întorși. Deși în prezent există inițiative destinate să promoveze predarea și consolidarea limbii, nu există dovezi ale unor cazuri concrete în care să fi fost implementate cursuri specializate sau proiecte pe deplin operaționale în acest domeniu. Acest gol evidențiază necesitatea de a trece de la propuneri teoretice la măsuri concrete și tangibile care să răspundă nevoilor lingvistice și educaționale ale celor întorși. Crearea acestor cursuri sau programe specifice ar facilita integrarea lor școlară și socială în mediul local. În plus, o monitorizare sistematică a acestor inițiative ar permite evaluarea eficacității lor și ajustarea strategiilor în funcție de nevoile reale ale beneficiarilor.

În al doilea rând, este fundamental să se implementeze **cursuri de limba spaniolă special concepute pentru cei întorși** deoarece aceștia prezintă de obicei un nivel de competență lingvistică care variază semnificativ în comparație cu studenții care urmează cursuri de *Spaniolă ca Limbă Străină* (ELE).

Cei întorși, datorită contactului anterior cu limba și cultura, posedă abilități lingvistice care nu se aliniază întotdeauna cu nivelurile standard ale cursurilor de ELE, ceea ce le poate îngreuna integrarea în cadrul aceste cursuri^[9]. Ministerul Educației, în colaborare cu universitățile din România și Institutul Cervantes, ar putea proiecta programe specifice pentru menținerea limbii spaniole. Acest tip de programe ar fi benefic și pentru vorbitorii de spaniolă ca limbă moștenită (copiii vorbitorilor nativi de spaniolă care locuiesc în România). Prin urmare, se recomandă dezvoltarea unor programe de formare adaptate la aceste nevoi particulare, care să includă module pentru perfecționarea competențelor lingvistice, culturale și academice. Aceste cursuri ar trebui, de asemenea, să ia în

^[9] Cu posibila excepție a secțiilor bilingve.

considerare diversitatea profilurilor în rândul celor întorși, incluzând factori precum timpul petrecut în afara țării, nivelul de expunere la limbă și contextul socio-cultural în care a fost învățată.

De asemenea, este crucial să se stabilească programe de certificare care nu doar să valideze competențele și cunoștințele dobândite de participanți, ci să și recunoască pregătirea specializată a profesorilor responsabili de acest tip de predare. Astfel de programe ar garanta standarde de calitate și ar contribui la profesionalizarea acestui domeniu educațional, promovând o abordare pedagogică mai incluzivă și mai eficientă. În plus, aceste certificări ar putea facilita accesul celor întorși pe piața muncii și la oportunități academice, îmbunătățind procesul lor de reintegrare în societate.

Analiza cantitativă a grupului de vorbitori de spaniolă întorși din Europa, împreună cu analiza situației specifice a minorilor întorși în România, ajută la formularea unor concluzii privind situația acestor vorbitori. Pe scurt, este vorba despre un grup care se confruntă în principal cu probleme legate de (re)integrarea școlară și socială, menținerea și dezvoltarea competențelor lingvistice în cele două limbi pe care le posedă și formarea unei identități hibride.

Pentru a depăși aceste provocări, este fundamental să se implementeze strategii care să faciliteze integrarea minorilor în sistemul educațional și în societatea de origine.

- 1. Sprijin școlar:** Crearea de programe de consolidare lingvistică specifice pentru copii întorși, axate pe citit și scris în limba țării de întoarcere și pe menținerea limbii spaniole ca a doua limbă.
- 2. Formare didactică:** Instruirea profesorilor în scopul înțelegerii nevoilor specifice ale copiilor întorși și al promovării unui mediu incluziv în sălile de clasă.
- 3. Intervenții sociale:** Promovarea activităților extracurriculare care să le permită copiilor să se integreze în grupurile de colegi și să își întărească sentimentul de apartenență.
- 4. Sprijin psihologic:** Oferirea de consiliere și sprijin emoțional minorilor și familiilor acestora în gestionarea conflictelor de identitate și a experiențelor de discriminare.
- 5. Promovarea bilingvismului:** Proiectarea unor politici educaționale care să valorizeze și să sprijine menținerea limbii spaniole ca limbă suplimentară, recunoscându-i importanța culturală și profesională.

Reintegrarea cu succes a minorilor întorși nu depinde doar de capacitatea lor de adaptare, ci și de mediul socio-educational care îi primește. Gestionarea acestor provocări cu atenție și resurse adecvate este esențială pentru garantarea bunăstării și dezvoltării integrale a acestora.

Referințe bibliografice

- Bleorțu, C., Buzilă, P. & Álvarez Mella, H. (în pregătire). El perfil del retornado: hablantes de herencia “de ida y vuelta” en el sistema educativo de Rumanía.
- Bleorțu, C., Buzilă, P., Ilian, I., Țiței-Avădanei, A., Loureda Lamas, Ó., Álvarez Mella, H., Roșca, A. & Mancheva, D. (2024). *Demolingüística del español en Rumanía, Bulgaria y Moldavia*, Madrid: Instituto Cervantes, Universidad de Heidelberg, Universidad de Zürich.
- Bleorțu, C., Cuevas Alonso, M. & Seiciuc, L. (sub tipar). Attitudes of Romanian returnees from Spain towards Spanish language and culture. În *Journal of Language Contact*.
- Daller, M. & Treffers-Daller, J. (2014). Moving between languages: Turkish returnees from Germany. În: Menzel, B. & Engel, C. (eds.), *Rückkehr in die Fremde? Ethnische Remigration russlanddeutscher Spätaussiedler. Ost-West-Express. Kultur und Übersetzung Frank & Timme* (21), Berlin, 185-212.
- Destatis (2025). Estadísticas de población extranjera. Base de datos 12521-0010. <https://www-genesis.destatis.de/datenbank/online/statistic/12521/table/12521-0010>.
- Loureda Lamas, Ó., Moreno Fernández, F., Álvarez Mella, H. & Scheffler, D. (2020). *Demolingüística del español en Alemania*. Madrid: Instituto Cervantes, Universidad de Heidelberg, Universidad de Zürich.
- Martín Leralta, S., Jiménez, J. C., Carrera Troyano, M. & Villa Cellino, M. (2024). *La certificación en español: un universo valioso: Cartografía y valor económico*. Instituto Cervantes, Observatorio Nebrija del Español: https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/certificacion/la-certificacion-en-espanol-un-universo-valioso.pdf.
- McAuliffe, M. & Oucho L. A. (eds.) (2024). *World Migration Report 2024*. International Organization for Migration (IOM), Geneva.
- Moreno Fernández, F. (2014). Fundamentos de demografía lingüística a propósito de la lengua española. În *Revista Internacional de Lingüística Iberoamericana (RILI)*, XII (24), 19-38.
- Potowski, K. (2013). The linguistic dimension of immigration in the United States. În *Lengua y migración*, 5(2), 29-50.
- Requena, M. & Stanek, M. (2010). *Migración temporal y circular. Evidencia empírica, políticas actuales y opciones futuras en España*. Madrid, Red Europea de Migración. Ministerio de Trabajo.
- Rodes García, J. & Rodríguez Rodríguez, V. (2018). Migrantes de retiro en España: Estilos de vida multilocales y patrones de integración. În *Migraciones internacionales*, 9(3), 193-222.
- Rodríguez, V., Lardiés, R. & Rodríguez, P. (2010). La migración y el registro de los jubilados europeos en España. În *Boletín Elcano*, (122), 8.
- Zúñiga, V. & Hamann, E. T. (2006). Going Home? Schooling in Mexico of Transnational Children. În *CONfines de Relaciones Internacionales y Ciencia Política*, 2 (4), agosto-diciembre, 41-57.

ANEXĂ – Fragmente din anchete cu românii întorși

1. “Llegué en primero bachiller. No sabía absolutamente nada. [...] Yo en Rumanía llegué aquí. me dejaban al final de la clase, bueno, porque es donde el sitio libre o el único sitio libre que quedaba, digamos, al al final de la clase y no me decían nada, no me explicaban nada. Yo me quedaba así. Me preguntaba la maestra, *¿entendías algo?* Sí, pero en grande, no, has sentido lo que he dicho y yo, pues sí, *¿qué le voy a decir?*” (Entrevista 1, un rumano que empezó a estudiar en España en el tercero de primaria y volvió a Rumanía en el primero de bachiller). [‘Am ajuns în primul an de liceu. Nu știam absolut nimic. [...] Eu, în România, am ajuns aici. Mă lăsau în spatele clasei, ei bine, pentru că acolo era locul liber sau singurul loc liber care mai rămăsese, să zicem, în spatele clasei și nu îmi spuneau nimic, nu îmi explicau nimic. Eu rămâneam așa. Mă întreba profesoara: „Ai înțeles ceva?” Da, dar în mare, nu, „Ai simțit ce am spus?” și eu, „Păi da, ce să-i spun?” (Interviu 1, un român care a început să studieze în Spania în clasa a treia și s-a întors în România în primul an de liceu.)’]
2. “Cuando llegué a Rumanía, casi como no hablaba en el colegio me costó muchísimo. Suspendía las materias porque yo no entendía nada y pero bueno, poco a poco ya ya me lo sé”. (Entrevista 2, un rumano que estudió en España hasta los 11 años). [‘Când am ajuns în România, aproape că nu vorbeam la școală și mi-a fost extrem de greu. Picam materiile pentru că nu înțelegeam nimic, dar, ei bine, încet-încet am reușit să învăț.” (Interviu 2, un român care a studiat în Spania până la vârsta de 11 ani.)’]
3. “Sunt acceptată simplemente, relațiile mele cu oamenii români nu trec la ceva mai profund decât o simplă cordialitate. Uneori există probleme de comunicare (românii au o forma subtilă și indirectă de a comunica pe care eu nu am ajuns să o înțeleg în întregime; alteori, lipsa de fluiditate în vorbirea mea provoacă momente incomode sau respingere) și chiar de integrare (cel mai mult se aude că am trădat România)”. (cf. Bleorțu *et al.*, sub tipar)
4. “Sunt mulțumită în sensul că am reușit să mă adâncesc într-un proces de reconectare cu rădăcinile mele și ale familiei. Încă am multe de învățat despre România și oamenii ei; încă simt limba română ca o limbă străină. La început, reîntoarcerea a fost groaznică, nu numai pentru mine, ci și pentru toată familia; a fost un șoc cultural teribil și un schimb de viață extrem de brusc. Am simțit lipsa căldurii umane cel mai mult și o singurătate care a rămas prezentă și acum.” (cf. Bleorțu *et al.*, sub tipar)
5. “yo cuando volví a Rumanía yo no sabía ni escribir ni leer en rumano. Sí que sabía hablar, pero no del todo” (Entrevista 9) [‘eu, când m-am întors în România, nu știam nici să scriu, nici să citesc în română. Da, știam să vorbesc, dar nu în totalitate. (Interviu 9)’]
6. “Fiindcă m-am născut în Spania și am petrecut copilăria și adolescența acolo, fără să fi fost învățat limba română, am preluat mare parte din modul spaniol de a fi și din gândirea și cultura lor, însă nu pot fi considerată spaniolă de către ei. Atributele fizice (pielea palidă, înălțimea...), perspectiva și personalitatea puțin mai conservatoare și introspectivă mă îndepărtează de cetățenii spanioli. Pe de altă parte, nu găsesc multe lucruri în comun cu românii cu care m-am întâlnit până acum, nu pot să mă simt pe deplin integrată sau acceptată; totuși, mă identific cu sentimentul și cultura națională (literatura și istoria). Așadar, aș putea spune că la nivel social mă apropii mai mult de identitatea spaniolă, iar la nivel "politic", de cea română.” (cf. Bleorțu *et al.*, sub tipar)
7. “Sunt român pentru că m-am născut în România. Însă Spania mi-a oferit posibilitatea să mă dezvolt personal, practic am crescut acolo de la 3 ani până la vârsta de 20 de ani, am învățat multe lucruri de la spanioli și sunt recunoscător pentru asta. M-am integrat foarte bine în societate. În România mă simt mai străin decât în Spania. În concluzie port în suflet ambele țări.” (cf. Bleorțu *et al.*, sub tipar)

8. “la cuestión es que yo me siento más español que rumano.” (Entrevista 1) [‘Chestiunea este că eu mă simt mai mult spaniol decât român. (Interviu 1)’]
9. “Española, pero sin nacionalidad [...] Yo siempre he dicho que soy española, por mucho que “mis padres sean rumanos””. (Entrevista 7) [‘„Spaniolă, dar fără cetățenie [...] Întotdeauna am spus că sunt spaniolă, oricât de mult «părinții mei ar fi români».” (Interviu 7)’]
10. “había varias ocasiones en las que la sentía como una, una falta de identidad porque no me sabía identificar ni con los españoles ni con los rumanos. Pero he llegado a entenderla y a decir, mira, soy tanto española como rumana. Tengo cultura de ambas, tradiciones de ambas. Mejor para mí.” (Entrevista 11) [‘Au fost multe ocazii în care am simțit un fel de lipsă de identitate, pentru că nu mă puteam identifica nici cu spaniolii, nici cu românii. Dar am ajuns să înțeleg asta și să spun: *uite, sunt atât spaniolă, cât și româncă. Am cultură din ambele părți, tradiții din ambele. Cu atât mai bine pentru mine.* (Interviu 11)’]